

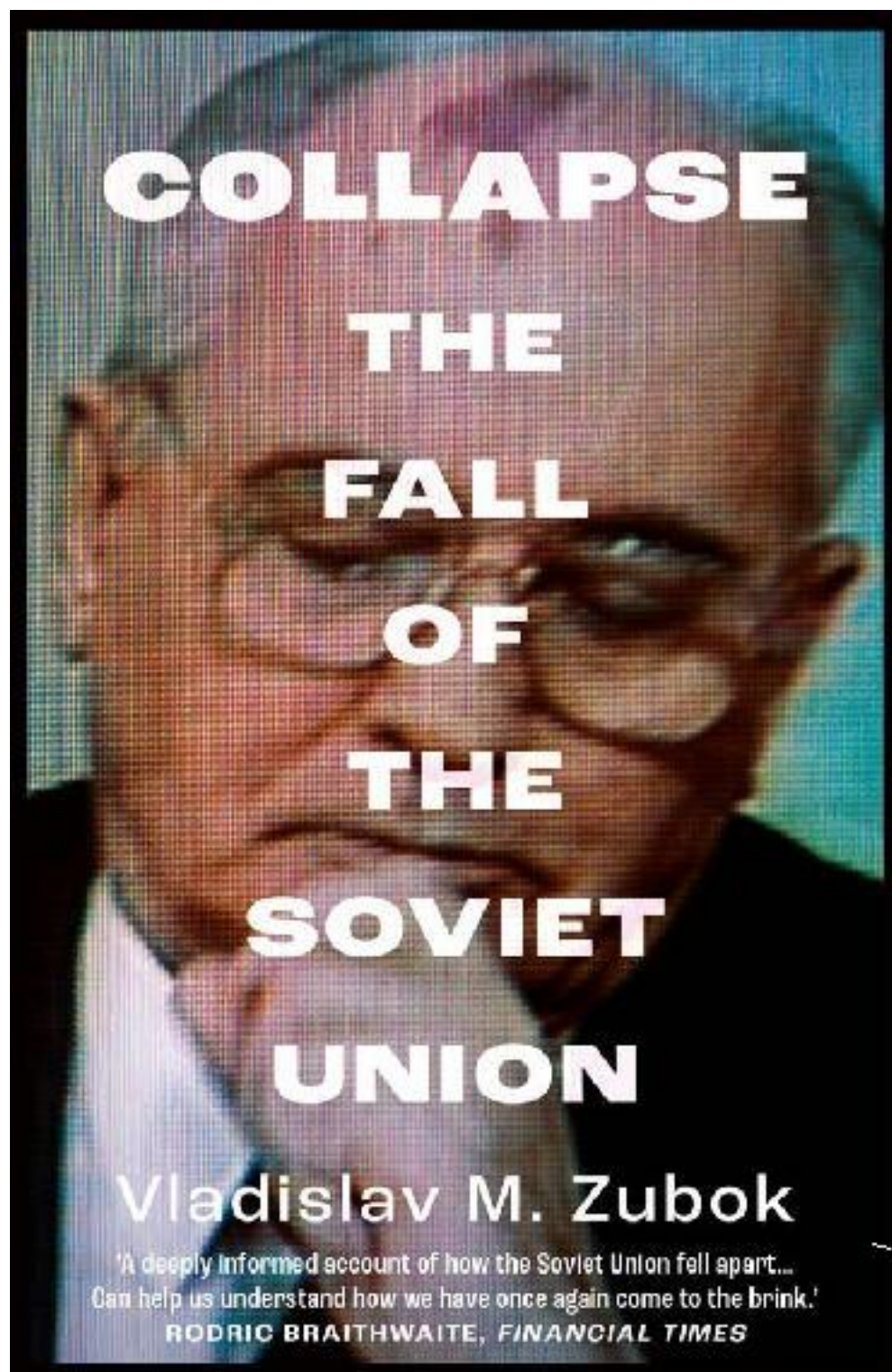

Сјајна књига „Колапс” Владислава М. Зубока представља хронику распада Совјетског Савеза. Почиње именовањем Јурија Андропова за генералног секретара КПСС 1982. године и завршава се распадом Совјетског Савеза и оставком Михаила Горбачова 25. децембра 1991. По квалитету писања, подсећа ме на [„Руску револуцију”](#) Ричарда Пајпса. У обе књиге читалац, наравно, зна коначан исход, али оне су тако вешто написане да се на многим кључним местима он готово запита којим путем ће историја кренути. Аутор читаоцу даје само оно што су и актери тада знали, не и сазнања о догађајима који су потом уследили. Тиме читаоцу помаже да види догађаје онако како су се они одвијали и да из те перспективе много боље процењује одлуке које су донели главни актери.

Иако Зубок то не каже експлицитно, књига нам омогућава да јасно видимо како је свака од совјетских република следила идентичан приступ сецесији у три корака

Ако бих имао неку критику, то је да Зубок ретко даје судове о актерима. Али у неколико случајева када то ради, баратајући савршеном иронијом и оштрим коментарима, знамо да је то могао и чешће да ради, и то сигурно добро. Можда је Зубок одлучио да то чини ретко како би подвукао да његова књига даје непристрасан хронолошки преглед догађаја. Али, да дамо један историјски преседан, Тацит пишући сличну хронологију драматичне историје не бежи од доношења суда о актерима са строгошћу какву они заслужују.

Иако Зубок то не каже експлицитно, књига нам омогућава да јасно видимо како је свака од совјетских република следила идентичан приступ сецесији у три корака. Ово, морам рећи, за мене није била новост јер прилично добро познајем совјетски случај, пошто сам га помно пратио и читао доста о колапсу земље, а такође сам, радећи за Светски банку, доста пута путовао у Совјетски Савез, а затим и у Русију. Додатно, овај приступ у три корака је потпуно идентичан оном код југословенских република у њиховим (како се то тада еуфемистички називало) „раздруживањима“ једних од других.

Књига „Колапс“ Владислава М. Зубока

Пише: Бранко Милановић
среда, 28 фебруар 2024 11:36

Први корак био је стварање интелектуалне климе националних жалопојки, било да се ради о језичким правима, служењу у федералној војсци, уништавању животне средине или – пожељнији приступ – економској експлоатацији од стране других република

Први корак био је стварање интелектуалне климе националних жалопојки, било да се ради о језичким правима, служењу у федералној војсци, уништавању животне средине или – пожељнији приступ – економској експлоатацији од стране других република. Тај први корак трајао је годинама, ако не и деценијама. Изводили су га готово искључиво „меки“ или „тврди“ дисиденти из редова националиста. Меки дисиденти били су они попут Валентина Распутина у Русији, Добрице Ћосића у Србији или Димитрија Рупела у Словенији. Они су били су „меки“ дисиденти јер су њихова дела објављивана, уживали су статус селебритија (често зарађујући притом и много новца) и имали су моћне, ако не и отворено декларисане следбенике у структурама комунистичке партије своје републике. „Тврди“ дисиденти су били они попут Солжењицина који су били затварани или прогањани, а чија дела у земљи нису објављивана.

Други корак долази када овакви ставови са политичке маргине постану прихваћени од стране руководства републичких комунистичких партија. То не би било могуће без истовременог слабљења централних власти. У Југославији је нестанак центра, такозвана „демонтиража федерације“, почела Уставом из 1974. године. У Совјетском Савезу то је почело контрапродуктивним и непромишљеним Горбачовљевим реформама.

Михаил Горбачов и председници совјетских република 18. октобра 1991.

Наратив је био потпуно исти у свакој од совјетских република. Балтик је експлоатисала Русија; Русију су експлоатисали сви други јер је давала јефтин гас и нафту; Украјина је експлоатисана јер се њена храна продавала у бесцење; Казахстан никада није био довољно цењен због производње памука; Словенија је плаћала превише пореза; српска храна и струја биле су потцењене; туристички приходи Хрватске су трпели због прецењености националне валуте

Лидери републичких партија, често веште „политичке животиње“, осетили су како моћ центра еродира. У једнопартијском систему где се никада нису кандидовали за функције, била им је потребна алтернативна потврда легитимитета. Ово је тренутак када идеологије озлојеђености и жалби постају сврсисходне. Ако су људи незадовољни тренутном ситуацијом – како им говоре новопечени националистички лидери – то је зато што је њихова република годинама немилосрдно експлоатисана. Наратив је био потпуно исти у свакој од совјетских република. Балтик је експлоатисала Русија; Русију су експлоатисали сви други јер је давала јефтин гас и нафту; Украјина је експлоатисана јер се њена храна продавала у бесцење; Казахстан никада није био довољно цењен због производње памука; Словенија је плаћала превише пореза; српска храна и струја биле су потцењене; туристички приходи Хрватске су трпели због прецењености националне валуте.

У нетржишном окружењу, свако је могао да претпоставља да оно што производи треба да се продаје по ценама какве владају на „светском тржишту“, али да све што купује треба с правом да остане субвенционисано.

